

ДРУГОСЕЛЕЦ

Като на всеки празник, кръчмата се пълнеше с хора. През отворените прозорци можеше да се види как идат и ония селяни, които бяха позакъснели. Вървяха бавно, тежко, като че умората беше ги налегнала едвам сега, когато бяха останали без работа. Всички бяха си турили чисти ризи с широки бели ръкави, спираха се и гледаха насам, гледаха нататък. И как няма да гледат? Трева е поникнало и на камък. Такава зеленина е навън, че и в кръчмата като си седи човек, пред очите му играят зелени кръгове.

Още от вратата някои извикаха: „Добро утро!“ - но не бързаха да седнат, защото сред кръчмата беше се изправил Йови и разправяше:

- Ходих навсякъде аз. Бях и на Мимерлика, и на Дурасийския път. Бе, брате, то едни ниви станали, да им се ненагледаш. Ръжта е висока колкото боя ми. От нощешния дъжд малко са полегнали, но ще се изправят, като пекне слънце. Хеле твоята зимница, бай Алекси - обърна се той към кмета, - дето е на Чатърлъка, здраве й кажи.

- И аз имам зимница там, тя как е. Йове?

- И тя е хубава, бай Миале. Всички са хубави.

- Йови право казва - обади се дядо Иван. - храните са добри. Никой не мой каза отнапреж, че е негово, щото е сял, докато не го тури в хамбаря си, ама ако е рекъл господ, голям спор и берекет ще бъде таз година. Трябва пазене само. Затуй знаеш ли какво ще ти кажа на тебе, кмете, Алексе, я чуй...

Други говореха на кмета и дядо Иван трябваше да почака.

- А чуй, Алексе - започна той отново, - да кажеш там на твоите чиновници, на поляците де, да пазят добре. Нямаат работа в село, в къра да вървят.

- Знам, дядо Иване, знам. Казах им. Хората претендират, рекох, или ще пазите добре, или ви уволнявам на общо основание. Да си отваряте очите, рекох, улови ли се някой добитък в нивите

- право в капана. И глоба.

- Не глоба, а бой, бой. Чуваш ли, Алексе?

- Холан, дядо Иване, много си лош. А що не кажеш на твоите овчери, все у нивята се увират.

- Кой? Аз? Мойте овчери? Ти да си знаеш устата, чу ли! Мойте овчери! Бе я са виж ти, себе си виж, два наполеона имаш да ми даваш от толкоз време, а още не ми си ги дал. Магаре такова. Мойте овчери...

- Не се карайте! - намеси се кметът. - Стоене, ти си млад, потрай. Дядо Иване, не се ядосвай. Слушайте какво ще ви кажа: аз съм кмет. Аз, тъй да се рече, съм облечен в ризата на закона и знам какво правя. Не ща никой да ме учи. Отсега нататък, казвам ви го, улови ли се някой в нивите, бил той овчар, бил говедар, наш, ваш - все едно. Глоба на общо основание. Тъй да го знайте.

Не бяха пили още, затуй и разпратата утихна лесно. Почти пиан беше само Торашко каменарят, който беше дошел най-рано. Неговата къща беше близо - горе на баира. Едно време Торашко беше се заловил да копае наоколо, за да поразшири двора си; защото нямаше накъде другаде, „Боря се с баира!“ - казваше той. Но на това място излезе хубав камък и Торашко се залови за каменарство. Около къщата му винаги имаше сега струпан камък, готов за продан. Тия камари приличаха на дувари, на крепост. Затуй и Торашко казваше: „Не ща да знам никого, ей! Аз живея в Порт Артур!“ Но той казваше туй, когато биваше пиан, и го изговаряше: „Аз живея в Портартър!“

Сега Торашко още мълчеше. Докато беше траяла препирнята, той внимателно беше слушал всички. С никого не беше съгласен, никого не смяташе за прав. Но той си имаше ред в пианството и още не беше дошла минутата да говори. Сега само слушаше и, най-много, изглеждаше гневно и продължително ту тоя, ту оня, като че искаше да каже: „Бе аз ще ви дам да разберете, ама да са здрави предните зъби!“ От яд чукаше силно по масата и искаше още ракия.

Разговорът в кръчмата утихна и се раздоби. На една страна кметът и някои близки негови хора приказваха за политика.

- Драган пак отишел в града. Щял да се оплаква на началника, искал да касира избора.

- Ами, да има да зима.

- Доходяла жена му с нас. Не зная, рекла, какво ще правим с наш Драгана, ще си изгуби ума с тия селски работи. Скача, рекла, в съня си и вика: „Касация!“

Всички се засмяха. - Касация! - викал. Питала жена ми: „Бульо Марийо, рекла, що е туй касация?“

- А тя?

- Рекла й: „Хайде, хайде! Нека той виси по кръчмите, нека не си гледа работата, че касация не, ами съвсем ще я закъсате!“

Пак се засмяха високо. След туй кметът се понаведе, поогледа се и ниско зашепна нещо.

На друга маса дядо Иван, забравил вече кавгата, разказваше:

- Не думай тъй, Миале, днешният празник е голям. На днешния ден св. цар Костадин и царица Елена намерили честния кръст. Същия, на който е бил разпънат Исус Христос. Хаджи Злати, като си доде от Божигроб, донесе ей такова парченце от него, от честния кръст, малко, колкото една трохичка. Аз бях дете тогаз, ама го видях: черно едно дърво, като кюмюр. Помага за всичко.

- Помага, вятър.

- Е и ти, Миале. Откога стана такъв протестантин!

Дядо Иван се засмя и запуши с дългото си тръстено цигаре. В кръчмата влезе Илия, полският пазач с праметната на рамо кримка, висок, изгорял от слънцето, и от него сякаш полъхна нещо от зелените ниви. Като видя, че кметът е вътре, Илия се повърна и тозчас вкара пред себе си един непознат селянин.

- Гуспудин кмете! - гръмна силният му глас. - Ей го тоя: улових го, че пасе коня си в нивите. В ичимика на Татар Христа го улових, до лозята.

Разговорите изведнъж секнаха. Всички се обърнаха и погледнаха непознатия: беше дребен човек, дрипаво облечен. По носията се познаваше, че е другоселец. Едното му око имаше беличко вътре и го правеше кривоглед.

- Чуваш ли, кмете, чуваш ли! - завика дядо Иван. - Аз какво ти разправях тебе...

- В моя ичимик ли бил, кайш, Илия? - попита Татар Христо.

- В моя ичимик, а?

Той стана, измъкна се иззад масата и изглеждаше уж спокоен, но изведнъж се спусна връз другоселеца.

- Бе вий какви хора сте бе! Как тъй ша влезеш в чужда нива, да тъпчеш на човека стоката му, мъката му? Кой си ти? Какъв си? Хайдук!

Почервениял, с издути жили на шията, с изпъкнали сини очи, Татар Христо беше дигнал юмрук над другоселеца и само дето не го удряше още.

- Удри го, удри го! - викаше дядо Иван.

- Я чакайте! - извика кметът. - Тук закон има. Бай Христо, седни си на мястото. Ти защо си влязъл в нивата? - обърна се той към другоселеца.

- Не бе, гуспудин кмете, не съм влязъл. Кончето ми е болно. Спрех се на пътя, на самия крачец на нивата. Чакай, рекох, да видя дали ще посегне да яде, защото, когато добитъкът е болен, не яде. И не яде. Нито един класчец не откъсна...

- Лъже, гуспудин кмете! - извика Илия и отвисоко, като орел, изгледа другоселеца. - Лъже, сред нивата беше.

- Глоба! - каза кметът. - Сто лева глоба глоба. Хайде, давай парите още сега.

- Сто лева! Че отде ще ги зема... Сто лева! Сиромаш човек съм, нямам. Сто лева!

- Илия, я го обискирай! Виж колко пари има.

Но преди да посегне Илия, другоселецът сам бръкна в пояса си, извади синя, вехта кесия, навървена на гайтан и вързана на шията му, забърка в нея бавно, с мъка. Като че сега забелязаха, че там, дето бяха ръцете му, по изтърканата му антерия имаше кръпки. Ръцете му трепереха, извади огниво, кремък, извади една банкнота от двайсет лева, сгъната на четири, няколко дребни пари, копчета.

Изведнъж стана нещо неочаквано. Торашко скочи, бутна масата пред себе си и извика:

- Оставете човека бе! Какви хора сте вий!

Че беше пиан, пиан беше. Стана, позалитна, спусна се към другоселеца, сложи ръце на раменете му, прегърна го и заплака:

- Ох, братко, братко! От тебе ли намериха да искат пари, братко!

И го целуна по едната буза, после по другата. След туй мина, седна на мястото си и повече нищо не каза.

В кръчмата стана съвсем тихо. Никой не продума. Само дядо Иван, без да гледа никого, промърмори под носа си:

- Хм... ша го цалува пък... Юда!

Кметът се обади:

- Остави го, Илия. Хайде тоя път ти прощаваме, но друг път, да знаеш, прошка няма.

Не беше успял другоселецът да прибере кесията си, разтреперан сега от радост, както доскоро трепереше от страх, когато някой извика отвън:

- На кого е тоя кон бе? Кон паднал, тука умира, на кого е бе, хей!

Другоселецът чу и веднага изскочи навън. Всички излязоха подир него. До кръчмата имаше каруца и конят, както беше впрегнат, лежеше на земята. Право беше казал човекът, че конят му бил болен. Спуснаха се всички да помагат. Уловиха коня кой за крак, кой за опашка, кой за глава и го изправиха. Какъвто беше господарят, такава беше и стоката му: кончето беше слабо, дребно, с разрошена козина. Изправи се, но едва се държеше на краката си. Очите му бяха тъмни, замъглени, сякаш слепи.

Един през други, като се трупаха наоколо и викаха, селяните даваха най-различни съвети. Дядо Иван каза, че добичето изглежда да е подут и затуй не ще е зле да му се даде малко английска сол. Друг каза, че е настинало и трябва да се поразтрие. Тозчас Татар Христо сграби от земята стиска сено и започна да търка животното по корема, по гърба, навред. Търка го дотогаз, докато сам се умори и изпоти. Добичето като че се позъвзе.

-Метни му сега нещо на гърба и го поразведи - каза кметът. - Ще му мине, недей бра грижа. Развеждай го, не го оставяй да стои на едно място.

И като се обърна към Илия, кметът каза:

- Тичай у нас. Кажи да ти датат малко хляб, малко сирене, па дай го на човека да си похапне.

Кметът се прибра в кръчмата, Влязоха след него и селяните. Другоселецът остана сам и започна да развежда коня си.

Стана пладне, някои селяни си ходиха в къщи, някои - не. Никой не обръщаше внимание на другоселеца. А той все развеждаше коня си, от час на час загрижен повече, че добичето не отива на добре.

Мръкна се. Гъстият листак на овошките потъмня, поляните и нивите вече не се виждаха. На нея страна, над черния гръб на баира, изгряха звезди. Топло беше.

Кончето повече не можа да стои на краката си и легна до каруцата. Другоселецът стоеше до него в тъмнината. На каруцата хлябът тъй стоеше, както бяха му го донесли. По улиците никой вече не минаваше, само в кръчмата светеше, там свиреше гайда, чуваше се как играят ръченица. По едно време излезе Торашко каменарят, погледна към другоселеца, но нито го видя, нито го позна. Торашко политна насам-нататък и извика:

- Не ща да знам никого! Аз живея в Портартър!

И тъй като беше отминал напред повече, отколкото трябваше, той се повърна и пое из улицата, която водеше към баира.

Другоселецът остана сам. Нито имаше кой, нито можеше някой да му помогне. Той клекна до падналия кон. После седна, взе главата му и я тури на коленете си. Гледаше го едно око голямо, препълнено с мъка и вътре в него светеха лъчите на звездите.